

Thorsen, K. & Toverud, R. (red.) (2002) **Kulturpsykologi: Bevegelser i livsløb**. Oslo: Universitetsforlaget (224 p.)

Anmeldt af: *Svend Brinkmann*, Ph.d.-studerende, Psykologisk Institut, Århus Universitet

I den engelsksprogede litteratur har man gennem en årrække talt om "cultural psychology". Forskere som Richard Shweder, Jerome Bruner, Michael Cole og James Wertsch har været hovedkræfter i forsøget på at udforme en psykologi, der tager menneskets kulturelle eksistens alvorligt. Flere af disse har været inspireret af Vygotskys kulturpsykologi fra begyndelsen af 1930'erne, som først i de senere år er blevet tilgængelig for et vestligt publikum. I disse forskeres øjne er kulturpsykologi ikke et specielt delområde inden for psykologien på linje med fx udviklingspsykologi, kognitionspsykologi eller socialpsykologi. Psykologien som sådan er kulturel, for alle psykologiske fænomener og processer, herunder de som de enkelte delområder undersøger, er kulturelle. Vi må undersøge psyken i de kulturelle kontekster, i hvilke den findes, hævdes det. Individ og kontekst, psyke og kultur, bliver den uopløselige analyseenhed for psykologien. Kulturpsykologien kommer hermed i tæt kontakt med en beslægtet videnskab, antropologien, og ofte nævnes antropologer som Clifford Geertz eller Jean Lave i samme åndedrag som de ovennævnte psykologer, når det gælder den grundlæggende udformning af det kulturpsykologiske perspektiv.

I Norge findes syv kvinder, Kirsten Thorsen, Agnes Andenæs, Mette Gulbrandsen, Tine Jensen, Haldis Hjort, Ruth Toverud og Oddbjørg Skjær Ulvik, der gennem en årrække er mødtes om en fælles interesse for at udvikle psykologifaget. De fandt at den kulturpsykologiske tilgang var egnet, og bogen "Kulturpsykologi" er resultatet af deres møder og diskussioner. Bogen er ikke blot en række smagsprøver fra de enkelte forskeres projekter og interesser, men den giver tillige en historisk redegørelse for dele af psykologiens udvikling i Norge. Særligt Haldis Hjorts afsluttende kapitel "Hvordan er psykoterapi preget af tidsånd og kultur?" er en spændende beretning, der både indeholder en personlig historie, men som bestemt også er kritisk i forhold til psykoterapiens udvikling. Hjort ser terapi som en kulturel praksis, og hendes kapitel munder ud i en fordring til terapeuter om at udøve en "selvreflekteret institutionaliseret tvivl" i forhold til egen virksomhed. Psykoterapi er i dag en væsentlig samfundsmæssig magtfaktor, og kulturperspektivet kan hjælpe til at gøre teoretikere og praktikere bevidste om dette ved at inddrage, hvordan terapi spiller sammen med andre kulturelle dynamikker. Jeg læste Hjorts kapitel med stort udbytte, og hun formår at formidle sine budskaber klart uden at forsimple. Bogen er som helhed letlæst, og det er tydeligt, at forfatterne har bestræbt sig på at formidle til et bredt publikum. I de fleste tilfælde skæres ind

til det teoretiske ben, og diverse digressioner undgås generelt, men ind imellem kunne man godt som læser tænke sig lidt flere nuancer i argumentationsformen. Det ville måske have hjulpet, hvis forfatterne havde været mere grundige med at definere deres begreber. Kulturbegrebet defineres nogenlunde entydigt, inspireret af Geertz, som et bestemt system af meningssammenhænge, men andre begreber som 'kontekst' og 'praksis' bruges løst og svæver lidt i luften. Det skal siges at få psykologer er særligt grundige med deres fundamentale begreber, så dette er mere et alment problem i psykologien.

Haldis Hjort har endnu et kort kapitel, der indleder bogen, hvor hun fortæller om "den fælles rejse", bogens forfattere har foretaget ind i kulturpsykologien. Derefter opridses kulturpsykologiens grundantagelser i et fælles kapitel af samtlige bidragsydere til bogen. De følgende syv kapitler er så individuelle bidrag fra de syv psykologer. Toverud skriver alment om selv-begrebet ("Våre helstøpte og mangfoldige selv") fra et kulturpsykologisk og socialkonstruktionistisk perspektiv. Den psykologiske diskussion af selvet er præget af forvirring, efter min mening, og denne forvirring afspejles delvist i Toveruds kapitel. Hun er på en gang inspireret af socialkonstruktionismens opløsning af det essentielle selv og diskursanalysens kritiske blik på magtforhold, men på den anden side hævder hun, at vore begreber om selvet er "billeder", vi gør os af os selv (fx indre kerne eller multiple selver). Det naturlige spørgsmål, som Toverud ikke diskuterer er: Billeder af *hvad*?

Skjær Ulvik har dernæst et kapitel om "Generasjonspraksiser", hvor hun beskriver og analyserer diskurser om det kulturelt adækvate barn. Dette gøres ved at undersøge plejefamilier og deres forventninger til plejebørnene, og det viser sig, at den dominerende kulturelle barndomsdiskurs er en, der udstyrer børn med en række kompetencer og evner til selvskabelse, som plejebørn ikke altid kan leve op til. Jensen beskriver ligeledes børn og diskurser om børn, men hendes fokus i kapitlet "Mistanke om seksuelle overgreb" er forældres fortolkning af børns udsagn og reaktioner i situationer, hvor der er mistanke om overgreb. Dette er sprængfarligt stof, og Jensen er omhyggelig med ikke at fordømme forældre, der ikke formår at læse børnenes reaktioner korrekt. Gulbrandsen følger op på barndomsdelen med en analyse af "Storbyjenter" med særligt fokus på piger med anden etnisk baggrund end norsk, dvs. muslimske piger. Hvordan transformerer disse piger sig fra at være store børn til at være unge piger? Hvilke ressourcer og barrierer findes i den norske kultur? Et væsentligt element, som Gulbrandsen fremhæver, er det indbyggede krav om "at være sig selv", hvilket dog altid sker i forhandling med, og mod andre. Dernæst beskriver Andenæs bedsteforældreskab i udsatte familier ("Når det selvfølgelige faller bort"), og hun finder, at tabet af familie og slægtsbånd ikke er nær så entydigt som ofte antaget i senmoderne samfund. Bedsteforældre har fortsat en rolle at spille. Thorsen skriver om "Aldring og alderdom i sin tid", og får fint frem, hvilke

dynamikker det skaber, at nutidens gamle er vokset op i en tid, hvor kontinuitet og stabilitet i livet vægtedes, mens der i dag er krav om forandringsparathed og risikovillighed. Hjorts gode kapitel om psykoterapi afslutter som nævnt bogen.

Bogen er som helhed velskrevet, og man får et hurtigt indblik dels i kulturpsykologiens grundantagelser, og dels i en række specifikke forskningsområder, som især falder under, hvad man kunne kalde "livsløbspsykologi". Det er kulturpsykologiens styrke at den ansporer til en interesse for udvikling på tværs af tid og kontekster, snarere end for statiske punktnedslag i menneskeliv. Som et forsøg på at formulere en kulturpsykologi med et norsk udgangspunkt er bogen vellykket, men som forskning betragtet er visse dele af argumentationen underbelyst. Fx diskuteres det metodiske udgangspunkt ikke. Kvalitativ forskning, som næsten alle kapitler bygger på, nævnes ikke. Der stilles ikke spørgsmålstejn ved, hvordan den præsenterede viden er opnået. Man gives således kun ringe mulighed for at kigge forskerne i kortene. Dette kunne muligvis være undskyldt, hvis det havde været udtryk for et bevidst valg fra forfatterens side, fx af pædagogiske og formidlingsmæssige hensyn, men det problematiseres slet ikke. Derfor vil bogen nok kun virke overbevisende på dem, som på forhånd er enige i kulturpsykologiens grundantagelser. Og til disse vil jeg bestemt anbefale bogen, for dem vil der findes en vifte af eksempler på kulturpsykologisk forskning og en klar formulering af de teoretiske hovedpointer. Men for forskere og praktikere uden for kulturpsykologien vil bogens resultater måske se ud som postulater. Så til disse vil jeg ikke umiddelbart anbefale bogen, da det måske ville kunne få dem til at vende ryggen til en ellers meget rimelig tilgang til psykologien, nemlig en kulturpsykologisk tilgang, der anerkender, at "det psykologiske" skal anskues i kontekster og ikke ud fra universelle, ahistoriske mekanismer.